18e JAARGANG | No. 19 | 4 FEBR. '38

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:5

Onder redactie van Prof. Dr K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Ds R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Ds E. T. v. d. Born, Helpman (Gr.); Mr A. Bouman, Rotterdam; Ir B. ter Brugge, Almelo; Dr K. J. Cremer, Kampen; Dr R. J. Dam, Kampen; Dr A. C. Drogendijk, Dordrecht; Ds D. van Dijk, Groningen; Drs D. J. Galle, Kampen; Mevr. G. Gillhuis—Smitskamp, Mijdrecht; Dr J. H. Hagenbeek, Zwolle; Ds J. van Herksen, Ermelo; Ds B. Holwerda, Kantens; A. Janse, Biggekerke; Dr P. Jasperse, Leiden; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr E. D. Kraan, Vlaardingen; A. Kuiper, Utrecht; Ds C. Lindeboom, Amsterdam; Dr J. v. d. Linden Zeist; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Drs Joh. Luijkenaar Francken, Rotterdam; Mevr. J. M. Th. Luijkenaar Francken—Schreuder, Rotterdam; Ds F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Ds H. Mulder, Kloosterburen; Ds A. Ringnalda, Ermelo; P. J. Risseeuw, 's-Gravenhage; C. Rijnsdorp, Rotterdam; A. Schilder, 's-Gravenhage; Dr G. K. Schoep, 's-Gravenhage; Ds R. Schippers, Wanswerd; Ds J. Smelik, 's-Gravenhage; Drs H. Smilde, Groningen; Drs H. Smitskamp, 's-Gravenhage; Ds N. Streefkerk, Wolvega; D. Stroo, Bussum; J. Strikwerda, Zeist; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia, Pa.; Ds C. Veenhof, Haarlem; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Ds M. Vreugdenhil, Meliskerke; Ds F. de Vries, 's-Gravenhage; Ds J. de Vries, Tilburg; Ds J. D. Wielenga, Franeker; Ds D. K. Wielenga, Bellingwolde; Mr J. A. de Wilde, 's Gravenhage.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan: Prof. Dr K. SCHILDER, Vloeddijk 101, Kampen.

Drukkers-Uitgevers: OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes. Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: ƒ2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling. Voor 't Buitenland ƒ7.50 en voor Ned.-Indië ƒ6.— per jaar. Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers ƒ0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: Psycho-Analytische zielszorg en Christendom, I. — Uit de Schrift: De glorie van het koningschap. (Spreuken 29:14.) — Kerkelijk Leven: Prinses Beatrix. Prof. Hepps misverstanden inzake de algemeene genade, XII. Een motie. Hoe Prof. Dr V. Hepp citeert, V. — Even Parkeeren: Het steenen tijdperk. — Uit de Historie: De briefwisseling tusschen Groen en Kuyper, III. — Vakwetenschap en Praktijk: De beteekenis van de Prot. Chr. Centrales en vakorganisaties van patroons voor het kerkelijk, politiek en maatschappelijk leven in ons vaderland, IV. — Uit het Politieke en Sociale Leven: Kerk en Socialisme, I. — Brief uit Amerika: Barth te Princeton. — Gedicht: Bekeering. — Persschouw. — Kerknieuws.

HOOFDARTIKEL

Psycho-analytische zielszorg en Christendom.

I.

Een van de moeilijkste en tevens gewichtigste problemen, waarvoor het geloovig denken zich den laatsten tijd geplaatst ziet, is dat van de verhouding tusschen de moderne zielkunde en de Christelijke religie, of wilt ge het anders, van die tusschen de psychotherapie en de pastorale zielszorg.

Er is een tijd geweest, dat deze verhouding een uiterst losse was, zij het dan ook een in den grond vijandige. De psychologie was toen geheel anders georiënteerd dan thans het geval is. Oorspronkelijk wilde zij van een zelfstandige ziel niets weten, evenmin als van een actief optredend ik. Als haar doel gold alleen de bestudeering der bewustzijnsverschijnselen en dit langs den weg der ervaring of van het experiment. Dieper groef men niet. Met de mogelijkheid van een principe, dat achter al die psychische uitingen woelt en werkt, werd geen rekening gehouden. Het ideaal was de zielkunde als een onderdeel in de natuurwetenschappen in te schakelen en op haar de methoden van het exacte onderzoek toe te passen.

Geen wonder, dat men in later tijd deze beschouwingen typeerde als een „zielkunde zonder ziel". En ook de psychiater uit die dagen verstond niets van de religieuze belevingen zijner patiënten en bracht die maar al te vaak als ziekelijke symptomen onder bij zijn verschillende ziektebeelden.

Tegenover deze situatie moest de houding van den geloovige wel sterk afwijzend zijn. Een compromis was hier voor hem onmogelijk. Van eenige geestesverwantschap kon geen sprake wezen. Scherp liep de lijn tusschen de beide kampen. Maar de kring van het belijdend Christendom was te zwak om tegenover het opdringend geweld van het ongeloof een eigen psychologie te stellen, die als basis dienen kon voor een bevredigende behandeling van hen, die in hun zielsziekten riepen om bevrijding van den hun opgelegden geestelijken nood.

Het is met Freud, dat een nieuwe periode zich in de zielkunde baan breekt. Hij kan het niet vinden met een psychologie, die door haar mechanistisch-energetische beschouwingswijze het zieleleven tracht te ordenen en te verklaren naar het model der natuurkundige causaliteit. Zij is voor hem te vlak, omdat het diepere zieleleven voor haar verborgen blijft en zij niet in staat is een inzicht te geven in de concrete levenssituaties met haar conflicten en innerlijke spanningen. Freud gaat zijn eigen weg en niet de wetenschap van bewustzijnsverschijnselen is zijn doel, niet om de studie van wat hij slechts als een onderdeel der psychologie beschouwt, gaat het hem, maar den mensch in zijn geheel zoekt hij te verstaan en te begrijpen. Hij wil afsteken naar de diepte en doordringen tot de innerlijkste roerselen van het menschenhart zonder zich daarbij te bekommeren om de grenzen, die de wetenschap tot nu toe gesteld had. Langs wetenschappelijken weg wil hij benaderen, wat kunstenaars als Dostojewski, Ibsen, Nietzsche in de ziel van den mensch intuïtief hadden aanschouwd en dit verklaren en tot oplossing brengen.

En bij dit onderzoek gaat de groote beteekenis juist van het onbewuste voor hem open. De beschouwingen van de gangbare psychologie, die zich uitsluitend met de verschijnselen van het bewuste leven bezig houdt, hebben nu eens voor goed bij hem afgedaan. Deze vat het essentieële van het zieleleven niet. Dit is slechts te vinden in de driften en machten, die den mensch in hun ware gedaante onbekend blijven. En het is uit dit onbewuste, dat de angsten en onzekerheden, de neurose en de hysterie, de foutieve instellingen tegenover het leven, de zondenwaan en zooveel meer, wat een kwelling voor den mensch is, verklaard moeten worden. En om daarvan vrij te komen dient de patiënt tot de juiste kennis gebracht te worden van wat op den bodem zijner ziel ligt, en van het mechanisme, waarmee het onbewuste dit verwerkt.

Zoo zijn Freud en in zijn voetspoor vele psychotherapeuten ook in aanraking gekomen met uitingen van het zieleleven, die tot nog toe voor een deel het arbeidsterrein van den Christelijken zielenherder vormden. Op hun wijze ontdekken zij de verborgen driften, de innerlijke ten deele onbewuste conflicten, het schuldgevoel, de angst voor dood en eeuwigheid, gewetenszonden en gedachtenzonden. Maar ook op hun wijze geven zij den weg aan, waarop de mensch van al deze lasten bevrijd kan worden. Freud gaat daarbij zóóver, dat hij niet alleen geen enkele plaats aan de religie bij de behandeling van zijn patiënten toekent, maar haar zelfs opvat als de algemeenmenschelijke dwangneurose, die in den grond als een ziekteverschijnsel te beschouwen is.

Een nieuwe tegenstelling moet zich dus wel gaan ontwikkelen, een tegenstelling, daarom zoo scherp en heftig aan beide kanten aangevoeld, omdat de diepste beginselen, ja de bestaansgrond van de eene partij door de andere in het geding wordt gebracht. Wat de een beschouwt als een blijde boodschap voor het door schuld verslagen menschenhart, wordt door den ander geloochend, ja zelfs als een onheil voor de menschheid afgewezen.

De botsing tusschen beide overtuigingen wordt dus thans wel absoluut. De oude zielkunde, zooals zij door Freud overwonnen werd, had zich in vroeger jaren wel hooghartig boven de religie verheven en den inhoud van haar geloofsvoorstellingen spottend ontkend, maar overigens had zij al heel weinig aandacht besteed aan het eigen karakter van het geloovige zieleleven. Daarvoor had zij te weinig oog voor de totaal andere geaardheid van de menschelijke ziel, in haar onderscheiding met de wereld van het anorganische.

Maar Freud, die den mensch van een geheel andere zijde benadert, moet bij zijn pogingen om diens belevingen te verklaren, wel stuiten op de religie. En daarbij wordt hij wel gedwongen zich rekenschap te geven eenerzijds van de factoren, die voor de religieuze ervaringen verantwoordelijk gesteld moeten worden, en anderzijds van de beteekenis, die speciaal het Christelijk belijden voor het tot stand komen van verschillende geestelijke stoornissen hebben kan. En gezien zijn volkomen ongeloovig uitgangspunt en den opzet van zijn verklaringssysteem kan hij niet anders dan in verzet komen tegen een godsdienst, die een eeuwigen toorn van God tegen de zonde kent en waarin de begrippen schuld en straf tot een van de meest aangrijpende werkelijkheden behooren. Uit de erkenning van 's menschen ellende in den zin, zooals Gods Woord die verstaat, ziet hij demonen opkomen, die den levensweg van den sterveling verdonkeren en conflicten in hem wakker roepen, die, hoewel onbewust voor hem, zijn levensontplooiing tegenhouden. En in wat voor den geloovige als de weg der verlossing geldt, speurt Freud niets anders dan motieven, waarvan de verklaring in een ziekelijk werkend onbewuste gezocht dient te worden. Terwijl de werken der dankbaarheid voor hem wel voorbeelden moeten zijn van het reinste zelfbedrog! Ook spreekt het vanzelf, dat zijn naturalistisch standpunt iedere mogelijkheid van een bovennatuurlijke werking des Geestes in de bekeering van de harten der menschen uitsluit en deze met behulp van de psycho-analyse tot oplossing tracht te brengen.

Zoo worden de belijdende zielszorger en de moderne psychotherapeut wel gedwongen elkaar te ontmoeten. Men kàn elkaar niet meer ontloopen, zooals dit vroeger nog wel mogelijk was geweest. Beide betreden thans hetzelfde terrein. Beide komen met een eigen boodschap van verlossing. En daarbij schijnt het oude Christendom wel heel sterk in de minderheid te zijn tegenover zijn tegenstander. Geheel zijn geloofsinhoud wordt door de psycho-analyse ondergraven en op natuurlijke wijze verklaard. Bovendien dringt Freud het terrein van de religie binnen van den kant van haar ziekelijke ontaarding, zoo niet van haar caricaturale beleving. Daardoor moet de Christelijke godsdienst in verband met zijn naturalistische zienswijze wel den indruk op hem maken van een het leven vijandige macht te zijn en als zoodanig ook met behulp van zijn theorieën voorgesteld worden.

En tenslotte liggen de moeilijkheden voor hen, die Freuds ongoddelijk streven willen bestrijden, ook hierin, dat door het feit, dat diens theorieën tot therapeutische successen leidden, de psychoanalytische constructie van het onbewuste voor breede kringen een zeer groote mate van waarschijnlijkheid krijgt. En veel van wat tot nog toe voor het menschelijk begrip duister gebleven was, vindt thans een oogenschijnlijk plausibele verklaring.

De strijd van den Christen, die hier zijn geloof wil verdedigen, is dus verre van gemakkelijk. Hij ziet zijn positie duidelijk en klaar ondergraven, maar in de wijze, waarop dit geschiedt, zijn elementen van niet te ontkennen waarheden zóó met naturalistische tendenzen verweven, dat het haast ondoenlijk is duidelijke aangrijpingspunten voor dien strijd te vinden. En dit, terwijl het hier gaat om de hoogste goederen, die God in Zijn genade aan een gevallen menschheid gegeven heeft!

's Gravenhage. Dr G. K. SCHOEP.

Denkt ge nu niet verder door, en slaat ge de bladzijde uit het orakel Gods, die van de Verkiezing handelt, na ze u even in de wiel geprent te hebben, aanstonds dicht, zoodat ge niet te hooren komt, hoe geen Verkiezing ooit anders dan in den Christus denkbaar is, en hoe al Gods uitverkorenen in den Christus, als in één lichaam liggen saamgevat, dan natuurlijk ontbreekt alle verband, kunt ge van uw eigen ik nooit op land en volk overgaan, en wordt ook voor u het pure, alleen organischen zamenhang buitensluitend individualisme de steen der wijzen, waarbij ge neerknielt. Ge moogt u dan Calvinist heeten, maar ge zijt het niet, want ge mist er dan het volstrekt onmisbare kenmerk van. Verkiezing, maar nooit anders dan in Christus. In de dorre aarde, maar uit den Wortel, is het Jesaiaansch orakel, dat ons in eenheid leiden moet. Maar wacht u dan ook, dat ge deze twee nimmer scheidt. Immers, laat ge den Christus los en klemt ge u eenigtijd vast aan uw eigen uitverkiezing, dan daalt ge, wat ge ook moogt tegenspartelen, naar het pure, alle verband missende en als in een hoop zandkorrelen uiteenspattend individualisme af.

De A. KUYPER,

De wortel in de dorre aarde, pag. 14.